

SECTION: PSYCHOTHERAPY AND CULTURE

РОЗДІЛ: ПСИХОТЕРАПІЯ ТА КУЛЬТУРА

УДК 159.9:316

DOI: [10.26565/2410-1249-2022-17-04](https://doi.org/10.26565/2410-1249-2022-17-04)ЕТАПНІ ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОЇ АДАПТАЦІЇ
У УКРАЇНЦІВ, ЯКІ ЕМІГРУЮТЬ ДО КИТАЮ[†]

✉ Харченко А. О.

Факультет психології, Харківський національний університет ім. В.Н. Каразіна
Харків, 61077, УкраїнаE-mail: kharchenkoao091284@gmail.com<https://orcid.org/0000-0001-6685-1498>

Постановка проблеми світова глобалізація та введення воєнного стану в Україні обумовило суттєве зростання кількості українців, які емігрують до Китаю. Еміграційний процес має свої етапи, на кожному з яких особистість вирішує свої завдання соціально-психологічної адаптації, що потребує дослідження. *Аналіз проблеми* В науковій літературі еміграційний процес розподілено на три основні стадії (підготовча, переїзд та знайомство з новими умовами проживання та пристосування до нових умов) на кожній з яких адаптація є важливою психологічною складовою даного процесу. В гуманістичній парадигмі найбільш розгорнуто та досліджено процес соціально-психологічної адаптації особистості. *Мета дослідження* – виявити етапні особливості соціально-психологічної адаптації у українців, які емігрують до Китаю. *Методи дослідження* – методика діагностики соціально-психологічної адаптації Роджерса-Даймонд; опитувальники «Адаптивні стратегії поведінки» та «Задоволеність життям» за Мельниковою Н.; анкета «Соціальне благополуччя». Математико-статистична обробка критерій ϕ – кутового перетворення Фішера та U-критерій Манна-Уїтні. *Опис вибірки* вибірку склали 90 українців віку ранньої зрілості, які знаходяться в подружніх стосунках, мають вищу освіту. Вибірку було розподілено на 3 досліджувані групи. До 1 групи (Гр. 1) увійшли українці, які планують емігрувати до Китаю, підтвердженням чого були документи, які вони для цього оформляли. До 2 групи (Гр.2) увійшли українці, які після переїзду проживали в Китаї не більше 1 року. До третьої (Гр.3) – більше 1 року. *Висновки* На другому етапі соціально-психологічної адаптації в процесі еміграції у українців суттєво збільшуються показники за емоційним дискомфортом, не прийняттям інших, зовнішнім конфліктом та дезадаптивністю, що погіршує їх адаптаційний потенціал, проте на третьому етапі виявлено його повне відновлення та повернення до рівня етапу планування еміграції. На кожному етапі виявлено особливості прояву адаптивних поведінкових стратегій, показників соціального благополуччя та задоволеності життям.

Ключові слова: соціально-психологічна адаптація, адаптивні стратегії поведінки, соціальне благополуччя, еміграція.

Постановка проблеми:

Двігун А. О та Власенко Л. В. в своїй роботі по вивченню міграційних процесів між Україною та КНР зазначають, що на сучасному етапі глобалізації процес міжнародної міграції сильно активізувався. Починаючи з 2013 року різко збільшилася кількість українців, які емігрують до Китаю (Dvihun, 2013). Вірогідно, з введенням воєнного стану в Україні, ця тенденція зросте ще

більше. Оскільки існують суттєві відмінності в законах та традиціях між Україною та Китаєм, то виникає питання успішної соціально-психологічної адаптації українців до нових умов життя та інтеграції до суспільства з іншими традиціями та культурою. Еміграційний процес складається з трьох основних етапів, на кожному з яких важливою складовою є саме адаптація особистості. Окрім основних показників

[†] **How to cite:** Kharchenko, A. (2022). Stage Features of Social and Psychological Adaptation in Ukrainians Immigrating to China. *Psychological Counseling and Psychotherapy*, 17, 28-35. (in Ukrainian). <https://doi.org/10.26565/2410-1249-2022-17-04>

соціально-психологічної адаптації, важливими також є критерії, як задоволеність життям, соціальне благополуччя та адаптивні стратегії поведінки (Rubakovskiy, 2001). В контексті вищезазначеної міграційної тенденції, актуальним стає дослідження всіх цих етапних особливостей соціально-психологічної адаптації у українців, які емігрують до Китаю.

Аналіз проблеми:

Рубаковський Л. Л. зазначає, що еміграційний процес розподіляється на декілька фаз. Перша є підготовчою, на якій формуються причини для еміграції та психологічна підготовка до переїзду. Друга фаза представляє собою сам переїзд до іншої країни та адаптації до стресових чинників, що її супроводжують. Третя фаза максимально включає в себе адаптацію особистості до нових умов проживання та інтеграцію до нового суспільства. Адаптація є ваговою складовою всіх фаз еміграційного процесу (Rubakovskiy, 2001).

Іонін Л. Г. вказує на те, що адаптація є пристосуванням людини до змінених соціальних умов та суспільних явищ, при якому вирішуються наступні психологічні задачі: інтеграція до суспільства, створення контактів з іншими людьми, напрацювання нових навичок для продуктивної діяльності, у відповідності до норм та цінностей, характерних для культури до якої здійснюється інтеграція. Важливість цих процесів для результативної адаптації підкреслює Фурман А. В. (2000). На його думку, процес формування унікальних, нових міжособистісних контактів, може бути досить стресовим для емігранта, що потребує докладання чималих зусиль для здійснення успішної соціально-психологічної адаптації (Yonun, 1998). Стефаненко Т. Г. також підкреслює значущість саме соціальної адаптації в еміграційному процесі, при якій критеріальним показником ефективності цього процесу є суб'єктивна задоволеність життям, а зовнішня сторона передбачає включеність особистості в соціальне життя нової спільноти (Tytarenko, 2011). Бандура А. зазначає, що важливим в соціально-психологічній адаптації є непряме підкріплення, при якому особистість спостерігає

за досвідом інших та робить відповідні висновки щодо перспективності тих чи інших моделей поведінки, які мають стати адаптивними (Bandura, 1986). Маслоу А. підкреслює про важливість формування адаптаційних поведінкових реакцій. Тобто, адаптивні стратегії поведінки є одними з ключових в соціально-психологічній адаптації, кінцевою ціллю якої є самоактуалізація, як найвищий рівень задоволення потреб, при якому реалізується прагнення особистості стати такою, якою вона може стати (Maslow, 2004). Взаємозв'язок адаптації та самоактуалізації показав в своєму дослідженні Карпенко Є. В. (2013). Українським вченим Гуменюк Л. Й. також проведено систематизацію знань та емпіричні дослідження щодо стадій, структури та механізмів соціально-психологічної адаптації. [Humeniuk, L. I., Breus, A. O., 2017).

Про важливість особливостей суб'єктивності сприйняття навколишньої дійсності в процесі соціально-психологічної адаптації особистості говорить Роджерс К.. Важливим є прийняття унікальності себе та можливість змінювати себе відповідно до власних потреб. В цьому сенсі особистість має бути конгруентною до соціального оточення. Саме в гуманістичній психологічній парадигмі соціально-психологічна адаптація розглядається як психологічна особливість особистості, яка за допомогою активізацію різних внутрішньо-особистісних ресурсів спрямовує її на активне пристосування в соціальному середовищі. Роджерс К. та Даймонд Р. підкреслюють, що показниками того, наскільки особистості вдається результативно проходити соціально-психологічну адаптацію, є: адаптивність, дезадаптивність, прийняття себе, прийняття інших, емоційний комфорт, внутрішній чи зовнішній конфлікт, домінування або відомість, втеча від проблем (Rogers, C. R., Dymond, R. F., 1954).

Мета дослідження – виявити етапні особливості соціально-психологічної адаптації у українців, які емігрують до Китаю.

Опис вибірки Загальна кількість вибірки склала 90 осіб. Це українці віком ранньої зрілості,

які знаходяться в подружніх стосунках та мають вищу освіту. Відповідно до вищеописаних фаз еміграційного процесу, їх було розподілено на 3 групи по 30 чоловік. До першої групи увійшли українці, які планували переїзд до Китаю, підтвердження чого була наявність в них відповідних документів. До другої та третьої досліджуваних груп увійшли по 30 українців, які, відповідно, проживали до 1 та більше 1 року.

Методи: Методика діагностики соціально-психологічної адаптації Роджерса-Даймонд; 2 опитувальники Мельникової Н.: «Задоволеність життям» та «Адаптивні стратегії поведінки»; та анкети «соціальне благополуччя». Для математико-статистичної обробки використовувалися: U-критерій Манна-Уїтні та критерій ϕ – кутового перетворення Фішера.

Результати досліджень та їх обґрунтування.

Першим завданням у виявленні етапних особливостей соціально-психологічної адаптації у українців, які емігрують до Китаю, було знаходження середніх значень в балах (для наглядності того, для якої групи характерна більша вираженість) та попарне порівняння груп, щодо значущості відмінностей, за наступними її

показниками: адаптивність, дезадаптивність, прийняття себе, не прийняття себе, прийняття інших, не прийняття інших, емоційний комфорт, емоційний дискомфорт, внутрішній конфлікт, зовнішній конфлікт, домінування, відомість, втеча від проблем. Відповідні показники надано в таблиці 1.

Виходячи з даних таблиці 1, є підстави говорити про відсутність суттєвих відмінностей у соціально-психологічній адаптації на всіх трьох етапах еміграції українців за наступними показниками: прийняття себе, не прийняття себе, внутрішній конфлікт, домінування, відомість та втеча від проблем. Тобто, за даними складовими соціально-психологічної адаптації українці не відчувають суттєвих змін в процесі знаходження на кожному з етапів еміграції до Китаю. Ці показники є стабільними та на кожному етапі відповідають нормі їх прояву (за ключем методики). Відповідно, можна припустити, що відношення до себе, внутрішні конфлікти, дилема домінування-відомості при взаємодії із соціумом та намагання втекти від проблем не є чинниками, які б визначали особливості соціально-психологічної адаптації українців при їх еміграції до Китаю.

Таблиця 1. Значущість відмінностей за показниками соціально-психологічної адаптації між досліджуваними групами 1-3.

П С-П А	Хср.			Уем.		
	Гр. 1	Гр. 2	Гр. 3	Гр.1/Гр.2	Гр.1/Гр.3	Гр.2/Гр.3
А	105,4	98,5	109,8	279	359	229*
Д	102,1	118,7	101,9	171**	354,5	189,5**
П С	32,7	33,9	34,3	325,5	351	354
Н С	22,1	22,0	22,1	334	389	329
П І	19,6	14,7	21,1	229*	343	201**
Н І	17,9	31,4	18,5	42**	368,5	40,5**
Е К	24,8	16,9	25,3	198,5**	382	203,5**
Е Д	21,1	26,3	22,1	229*	358,5	239*
В К	42,2	42,9	42,2	328	387	228,5
З К	24,3	30,8	23,7	221**	375	221**
ДОМ	9,1	9,1	8,9	335,5	388	359
В	18,3	18,4	17,5	342	402,5	362
ВвП	14,3	15,3	13,7	354,5	361	335,5

Примітка: жирним шрифтом позначено показники, які виходять за межі тестової норми; П С-П А – показники соціально-психологічної адаптації; А – адаптивність; Д – дезадаптивність; П С – прийняття себе; Н С – не прийняття себе; П І – прийняття інших; Н І – не прийняття інших; Е К – емоційний комфорт; Е Д – емоційний дискомфорт; В К – внутрішній конфлікт; З К – зовнішній конфлікт; ДОМ – домінування; В – відомість; ВвП – втеча від проблем; Хср. – середнє значення по групі в балах; Уем. – емпіричне значення критерію Манна-Уїтні; * – $p \leq 0,05$; ** – $p \leq 0,01$.

За жодним з показників соціально-психологічної дезадаптації не виявлено відмінностей між досліджуваними групами українців, які планували емігрувати до Китаю, та тими, які більше року вже проживають в цій країні. Вірогідно, це підтвердження того, що після року проживання в новій країні, як би не змінювалися ці показники впродовж першого року проживання в ній, адаптаційний потенціал повертається до попереднього рівня свого прояву, тобто українці за всіма показниками соціально-психологічної адаптації інтегруються до ключових сфер життєдіяльності, але тепер вже проживаючи в Китаї.

Між групами українців, які планують емігрувати до Китаю, та тими, хто до року вже проживає в цій країні, спостерігається суттєве збільшення дезадаптації, не прийняття інших, емоційного дискомфорту та зовнішніх конфліктів у других і зменшення у них емоційного комфорту та прийняття інших. К. Роджерс та Р. Даймонд зазначають, що такі показники соціально-психологічної адаптації, як прийняття-не прийняття інших та емоційний комфорт-дискомфорт є незалежними, проте саме в цьому дослідженні вони проявилися обернено-

пропорційно, що в даному дослідженні, з урахуванням тенденції зменшення-збільшення та перебування в знайомому-не знайомому суспільстві, - є досить логічним.

Між українцями, які живуть в Китаї різну кількість часу, також виявлено суттєві відмінності у показниках соціально-психологічної адаптації. А саме: в українців, які проживають в Китаї більше одного року, суттєво збільшується адаптивність, прийняття інших та емоційний комфорт. Тобто спостерігається зворотній процес тому, який відбувається при переїзді українців до Китаю та погіршенню соціально-психологічної дезадаптації. Отже, спостерігається вирівнювання у здатності адаптуватися до нових умов проживання. Після першого року, українці реінтегруються до соціуму, який вже є носієм іншої культури. Прийняття – не прийняття інших та емоційний комфорт-дискомфорт знову мають обернено-пропорційну тенденцію.

Наступним етапом дослідження було виявлення рівня задоволеності життям в українців, які знаходилися на різних етапах еміграційного процесу. Середні показники надано в таблиці 2.

Таблиця 2. Суттєвість відмінностей значень показників задоволеності життям у досліджуваних груп 1-3

Показники	Середні значення в балах			Уем.		
	Гр. 1	Гр. 2	Гр. 3	Гр.1-2	Гр.1-3	Гр.2-3
Життєва залученість	35	55	49	57**	117**	258
Розчарування у житті	32	21	19	129**	115**	345
Втома від життя	32	21	21	57**	85**	342
Занепокоєність про майбутнє	35	20	21	35**	48**	332
Загальна задоволеність життям	36	94	88	54**	68**	318

Примітка: жирним шрифтом позначено показники, які виходять за межі тестової норми; Уем. – емпіричне значення критерію Манна-Уїтні, ** – $p \leq 0,01$.

З таблиці 2 видно, що всі показники задоволеності життям саме в українців, які планують емігрувати до Китаю, виходять за межі норми методики, а саме: виявлено низьку життєву залученість та загальний рівень задоволеності життям та завищені: розчарування у житті, втоми від життя та занепокоєність про майбутнє. Крім цього, виявлено суттєві відмінності за всіма показниками між цією групою українців та двома іншими, в які включено українців, які різний час

перебувають в Китаї. В українців, які емігрували до Китаю, ситуація суттєво змінюється, адже за жодним з показників не виявлено відхилення від тестової норми, тобто стабілізуються як всі показники так і загальний рівень задоволеності життям. Більше того, не виявлено жодних суттєвих відмінностей за жодним з показників задоволеності життям між українцями, які перебувають в Китаї менше та більше року. Отже, вірогідно, що розчарування у житті, втоми від

життя, занепокоєність про майбутнє, відчуття своєї незалученості в життя та загальний рівень незадоволеності життям є вагомими чинниками в прийнятті рішення щодо необхідності еміграції до іншої країни, з потраплянням до якої українці пов'язують сподівання на підвищення рівня задоволеності життям та вищезазначених

показників, рівень яких стабілізується на самих ранніх етапах еміграції та зберігається стабільним на послідовних її етапах.

Важливим для розуміння особливостей соціально-психологічної адаптації особистості, є показник соціального благополуччя, що й стало наступним етапом в дослідженні.

Таблиця 3. Значущість відмінностей показників соціального благополуччя між досліджуваними Гр. 1-3

Показники С. Б.	Середні значення в балах			Уем.		
	Гр.1	Гр.2	Гр.3	Гр.1-2	Гр.1-3	Гр.2-3
С.-Д.	2,5	4,1	5,2	160**	72**	191**
Р. Ж.	2,3	4,1	6,2	179**	54**	168**
У. П.	3,8	3,7	3,9	347	366	372
С. О.	2,1	1,8	2,2	312	394	356
ЗРСБ	11,1	13,9	17,4	180**	41**	148**

Примітка: показники С. Б. – показники соціального благополуччя; С.-Д. – статус-доходи; Р. Ж. – рівень життя; У. П. – умови праці; С. О. – сімейна облаштованість; ЗРСБ – загальний рівень соціального благополуччя; Уем. – емпіричне значення критерію Манна-Уїтні; ** – $p \leq 0,01$.

По результатам, що надані в таблиці 3 видно, що виявлено значущі відмінності за показниками «статус/доходи», «рівень життя» та «загальний рівень соціального благополуччя» між українцями, які знаходяться на всіх з досліджуваних етапів соціально-психологічної адаптації при еміграції до Китаю. На кожному з етапів спостерігається суттєве зростання значень цих показників по відношенню до попереднього етапу, тобто є стабільне зростання вищезазначених складовий соціального благополуччя та його загального рівня вираженості. Тобто, при еміграційному процесі українців до Китаю, ключовими у зростанні соціального благополуччя є саме збільшення прибутків, соціального положення та покращення якості свого життя. «Сімейна облаштованість» та «умови праці» залишаються

на однаковому рівні на протязі всього еміграційного процесу та на всіх етапах соціально-психологічної адаптації. Українці не бачать для себе суттєвих змін тих умов, в яких вони працюють та не відрізняють від того, як їх бачили для себе, знаходячись в Україні. Не актуальною є і якісна зміна в сімейних стосунках. Таким чином, етапною особливістю соціально-психологічної адаптації українців, які емігрують до Китаю, є суттєве, поетапне, зростання її важливої складової – соціального благополуччя, на що впливає зростання доходів та статусу українців та покращення якості їхнього життя.

Наступним етапом дослідження було виявлення адаптивних стратегій поведінки українців на всіх стадіях еміграційного процесу. Результати надано в таблиці 4.

Таблиця 4. Значущість відмінностей частоти прояву адаптивних стратегій поведінки між групами 1-3

Стратегії	У %			фем.		
	Гр.1	Гр.2	Гр.3	Гр. 1-2	Гр. 1-3	Гр. 2-3
1	16,7	13,3	50,0	0,23	2,26*	2,5**
2	50,0	10,0	3,3	2,73**	3,16**	0,43
3	13,3	20,0	20,0	0,47	0,47	0
4	10,0	3,3	10,0	0,43	0	0,43
5	6,7	50,0	6,7	3,39**	0	2,96**
6	3,3	3,4	10,0	0,01	0,43	0,43

Примітка: 1 – активна зміна себе; 2 – втеча від наявного середовища і пошук нового; 3 – відхід від контакту з середовищем і занурення у внутрішній світ; 4 – пасивна презентація себе; 5 – пасивне підпорядкування умовам середовища; 6 – пасивне очікування змін; фем. – емпіричне значення критерію кутового перетворення Фішера; * – $p \leq 0,05$; ** – $p \leq 0,01$.

З таблиці 4 стає очевидним, що в українців, які знаходяться на різних стадіях еміграційного процесу до Китаю, в поведінці можуть зустрічатися наступні адаптивні стратегії: активна зміна себе, втеча від наявного середовища і пошук нового, відхід від контакту з середовищем і занурення у внутрішній світ, пасивна презентація себе, пасивне підпорядкування умовам середовища, пасивне очікування змін. Майже не характерною для всіх стадій є поведінка за стратегіями «пасивна презентація себе» та «пасивне очікування змін», адже не має жодного перевищення навіть в 10% досліджуваних. За стратегією «відхід від контакту з середовищем і занурення у внутрішній світ», яка є характерною для вагової частини досліджуваних всіх груп (до 20% респондентів), не виявлено суттєвих відмінностей. Виходячи з даних, що надано в таблиці 4, також слід зазначити, що на стадії планування переїзду до Китаю, в поведінці українців домінуючою є адаптивна стратегія «втеча від наявного середовища і пошук нового», яка майже не проявляється вже з моменту переїзду до нової країни. В адаптації для українців, які перебувають в Китаї менше 1 року, суттєво допомагає стратегія «пасивне підпорядкування умовам середовища», але майже не спостерігається на двох інших стадіях еміграції. В певній мірі на всіх стадіях в поведінці українців спостерігається адаптивна стратегія «активна зміна себе», проте домінуючою вона стає тоді, коли українці перебувають в Китаї більше одного року.

Висновки

1. Такі складові соціально-психологічної адаптації, як: прийняття себе, не прийняття себе, внутрішній конфлікт, домінування, відомість та втеча від проблем – не зазнають суттєвих змін на жодному з етапів еміграції українців до Китаю. Впродовж першого року перебування в Китаї, суттєво погіршуються за рахунок збільшення наступні показники соціально-психологічної адаптації у українців: емоційний дискомфорт, не прийняття інших, зовнішній конфлікт та

дезадаптивність. Проте всі показники, окрім «не прийняття інших», залишаються в межах норми. Після одного року перебування в Китаї, відбувається інтегрування українців до китайського суспільства на рівні прояву адаптаційного потенціалу, характерного для проживання в Україні. Тобто відбувається повне його відновлення.

2. На етапі планування еміграції до Китаю в українців виявлено: високий рівень розчарування та втоми від життя й занепокоєння про майбутнє, а також суттєве зниження включеності в життя та загального рівня задоволеності життям. Всі показники та загальний рівень задоволеності життям нормалізуються вже на початковому етапі перебування українців в Китаї та в подальшому залишаються стабільними.

3. Виявлено етапні особливості соціально-психологічної адаптації українців, які емігрують до Китаю, які полягають у поетапному, суттєвому зростанні рівня їх соціального благополуччя, починаючи з моменту переїзду до цієї країни. Ключовими в цьому процесі є: збільшення доходів та статусу емігрувавших українців, а також покращення якості їх життя. Не мають суттєвих змін на жодному з етапів такі показники соціального благополуччя, як умови праці та сімейна обшартованість.

4. Виявлено етапні особливості соціально-психологічної адаптації на рівні змін в адаптивних стратегіях поведінки в українців на різних стадіях еміграційного процесу. В поведінці українців проявляються як однакові – «відхід від контакту з середовищем і занурення у внутрішній світ», «активна зміна себе» так і домінуючі й більш типові для конкретної стадії еміграції, адаптивні стратегії (планування еміграції – «втеча від наявного середовища і пошук нового»; проживання до 1 року – «пасивне підпорядкування умовам середовища»; проживання більше 1 року – «активна зміна себе»).

Список літератури

Двігун А. О., Власенко Л. В. Міграційні процеси між Україною і КНР у контексті гарантування економічної безпеки // Соц.-ек. проблеми сучас. періоду України. – 2013. – Випуск 3 (101). – С. 414-421.

- Рыбаковский Л. Л. Миграция населения (выпуск 5) Стадии миграционного процесса. – К.: Наука, 2001. – 159 с.
- Фурман А. В. Психодіагностика особистісної адаптованості / Анатолій Васильович Фурман. – Тернопіль: Економічна думка, 2000. – 197 с.
- Ионин Л. Г. Культурный шок: конфликт этнических стереотипов // Психология национальной нетерпимости: Хрестоматия 7 Сост. Ю.В.Чернявская. Минск: Харвест, 1998. – 560с.
- Профілактика порушень адаптації молоді до повсякденних стресів і кризових життєвих ситуацій : навч. посіб. / Нац. Акад. ед. наук України, Ін-т ед. та політ. психології ; за наук. ед. Т. М. Титаренко. – К. : Міленіум, 2011. – 272 с.
- A. Bandura. "Social foundations of thought and action: a social cognitive theory". – Englewood Cliffs, N.J.: Prentice-Hall, 1986. – С. 34-45.
- Теория человеческой мотивации // Маслоу А. Мотивация и личность. Пер. А. М. Татлыбаевой. – К.: Psylib, 2004. – С. 54-58.
- Взаємозв'язок адаптації із самоактуалізацією: віковий та гендерний аспекти / Є. В. Карпенко // Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. серія психологічна. - 2013. - Вип. 1. - С. 42-52.
- Гуменюк Л. Й. Соціально-психологічна адаптація вимушених переселенців в Україні / Л.Й. Гуменюк, А. О. Бреус // Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія психологічна. - 2017. - Випуск 2. - С. 108-122.
- Rogers C. R., Dymond R. F. Psychotherapy and Personality Change: Coordinated Research Studies in the Client-Centered Approach. Chicago: University of Chicago Press, 1954. – С. 23-35.
- References
- Dvihun, A. O., Vlasenko, L. V. (2013). Міграційні процеси між Україною і КНР у контексті гарантування економічної безпеки [Migration processes between Ukraine and the People's Republic of China in the context of guaranteeing economic security]. *Sotsialno-ekonomichni problemy suchasnogo periodu Ukrainy*. 3(101). 414-421 (in Ukrainian).
- Rubakovskiy, L. L. (2001). Миграция населения (выпуск 5) Стадии миграционного процесса [Population migration (Issue 5) Stages of the migration process]. Kyiv: Nauka. (in Russian)
- Furman, A. V. (2000). Психодіагностика особистісної адаптованості [Psychodiagnosis of personal adaptability]. Ternopil: Ekonomichna dumka. (in Ukrainian).
- Yonyn, L. H. (1998). Культурный шок: конфликт этнических стереотипов. Хрестоматия [Culture shock: the conflict of ethnic stereotypes. Chrestomathy]. Yu. V. Cherniavskaya (Ed.). Mynsk: Kharvest. (in Russian)
- Tytarenko, T. M. (Ed.). (2011). Профілактика порушень адаптації молоді до повсякденних стресів і кризових життєвих ситуацій : навч. посібник [Prevention of disorders of adaptation of young people to everyday stresses and crisis life situations: training. Manual]. Kyiv: Milenium. (in Ukrainian).
- Bandura A. (1986). Social foundations of thought and action: a social cognitive theory. pp. 34-45. Englewood Cliffs, N.J.: Prentice-Hall.
- Maslow, A. H. (2004). Motivation and Personality (2nd ed.) N.Y.: Harper & Row, 1970; Терминологическая правка В. Данченко [Terminological correction by V. Danchenko] (pp. 54-58). Kyiv: PSYLIB.
- Karpenko, Ye. V. (2013). Взаємозв'язок адаптації із самоактуалізацією: віковий та гендерний аспекти [The relationship between adaptation and self-actualization: age and gender aspects]. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія психологічна*. [Scientific Bulletin of the Lviv State University of Internal Affairs. The series is psychological]. 1. (in Ukrainian).
- Humeniuk, L.I., Breus, A.O. (2017). Соціально-психологічна адаптація вимушених переселенців в Україні [Social and psychological adaptation of forced migrants in Ukraine]. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія психологічна*. [Scientific Bulletin of the Lviv State University of Internal Affairs. The series is psychological] 2. (in Ukrainian).
- Rogers, C. R., Dymond, R. F. (1954). Psychotherapy and Personality Change: Coordinated Research Studies in the Client-Centered Approach. (pp. 23-35). Chicago: University of Chicago Press.

STAGE FEATURES OF SOCIAL AND PSYCHOLOGICAL ADAPTATION IN UKRAINIANS IMMIGRATING TO CHINA

 Andrii O. Kharchenko

*Faculty of Psychology, V.N. Karazin Kharkiv National University
Kharkiv, 61077, Ukraine*

Problem definition world globalization and the introduction of martial law in Ukraine led to a significant increase in the number of Ukrainians emigrating to China. The emigration process has its stages, at each of which the individual solves his tasks of social and psychological adaptation, which requires research. *Problem analysis* In the scientific literature, the emigration process is divided into three main stages (preparatory, moving and familiarization with new living conditions and adaptation to new conditions), in each of which adaptation is an important psychological component of this process. In the humanistic paradigm, the process of socio-psychological adaptation of the individual is the most developed and researched. *The purpose of the study* to reveal the stage-by-stage features of socio-psychological adaptation among Ukrainians emigrating to China. *The research methods* are the Rogers-Diamond diagnostic method of socio-psychological adaptation; questionnaires "Adaptive strategies of behavior" and "Satisfaction with life" according to N. Melnikova; questionnaire "Social well-being".

Mathematical and statistical processing of the ϕ criterion - Fisher's angular transformation and the Mann-Whitney U-criterion. *Description of the sample* the sample consisted of 90 Ukrainians of early adulthood who are in a marital relationship and have a higher education. The sample was divided into 3 studied groups. Group 1 (Gr. 1) includes Ukrainians who plan to emigrate to China, which was confirmed by the documents they drew up for this purpose. Group 2 (Gr. 2) included Ukrainians who lived in China for no more than 1 year after moving. Until the third (Gr.3) - more than 1 year. *Conclusions* At the second stage of socio-psychological adaptation in the process of emigration, the indicators of emotional discomfort, non-acceptance of others, external conflict and maladjustment significantly increase among Ukrainians, which worsens their adaptation potential, however, at the third stage, its full recovery and return to the level of the emigration planning stage was revealed. At each stage, features of the manifestation of adaptive behavioral strategies, indicators of social well-being and life satisfaction were revealed.

Keywords: *socio-psychological adaptation, adaptive behavioral strategies, social well-being, emigration.*

The article was received by the editors 11.03.2022

The article is recommended for printing 10.05.2022
